

CSABAI HUGÓ

Tel: 20/9881896

16 ÉVESEN A TÖRTÉNELEM VIHARÁBAN*

EMLÉKEIM 1956-RÓL

E sorok írója 16 éves volt 1956-ban. A forradalom meghatározója lett életének.

Nem akarok az 1956 előtti időkről, a családok szegénységéről, apák elhurcolásáról, a sok megpróbáltatásról írni, hiszen ez előttem már sokan megtették. Mindennek egyenes következménye lett 1956.

Elérkezett október 23-a, és mint mindenhol az országban, Sárváron is először a rádióból értesült mindenki a budapesti tüntetésekről. A hír futótűzként terjedt az országban, természetesen szülővárosomban is. Mint minden fiatal, rohantunk a helyi események színhelyére. Kezdetben csak a fiatalos kíváncsiság hajtott bennünket.

Először a Petőfi-szobornál lévő tüntetéshez siettünk, aztán a tömeggel együtt az akkori pártszékház, majd a rendőrség épületéhez vonultunk. Talán itt akarta a népi hatalmasságokat, az akkori elvtársakat megfogni, megbüntetni. Mivel őket már nem lehetett megtalálni, hiszen jól tudták, mi várna rájuk, sokan behatoltak az épületbe, és az iratokat az utcára hajigálták és elégették.

Szinte minden napra jutott esemény. Mint Budapesten, szinte a fővárosi eseményekkel párhuzamosan, itt is eltávolítottak minden idegen jelképet (vörös csillagokat, vörös zászlókat stb.). Minden, ami Budapesten történt, hamar ismertté lett, akinek volt rádiója, kitette azt az ablakba.

Megalakult a Nemzetőrség, Győrben pedig a dunántúli nemzeti bizottság. Mi a győri területi rádióból is kaptunk híreket. Innen értesültünk arról, hogy Mosonmagyaróváron az ÁVH, az akkori határőrség a tömegbe lőtt, és sok az áldozat.

Mi, fiatalok összeálltunk 14-en vagy 15-en, hogy a mosoniak segítségére menjünk. A szövetkezeti garázshoz igyekeztünk, hogy egy Csepel teherautón Győrbe megyünk és az ottani nemzeti bizottság rendelkezésére állunk. E fiatalokból álló csoport

* 1956-os pályázatunk III. díját elnyert írás. (A szerk.)

VASI SZEMLE

1996. L. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

legidősebb tagja alig múlt akkor 20 éves. Mivel volt köztünk, aki már rendelkezett jogosítvánnyal, egyik este el tudtunk indulni Győrbe. Nyitott platón mentünk.

Győrbe érkezve minden erőfeszítésünk ellenére sem tudtuk felvenni a kapcsolatot a forradalmi bizottsággal. Közben felmerült annak a gondolata, hogy Ausztria felől vöröskeresztes szállítmányok jönnek Budapestre, és mi is segítünk, beállunk a vöröskeresztes autók közé. Ez azonban nem valósult meg.

A győri eset után hazaindultunk. Otthon a Csepel teherautóval nem az eredeti garázsnál álltunk le (mint később kiderült: szerencsére).

Hazaérkezésünk után egyre aggasztóbb hírek érkeztek Budapestről. Köztudott, hogy november 4-én a szovjet csapatok megkezdték Budapest ostromát, s az ország katonai elárasztását.

Vége lett 1956 dicső napjainak. Fővárosunk egy ideig ellenállt, sok véráldozattal. Nálunk pedig a nyugati határ felé tartottak az orosz csapatok, éjjel-nappal szinte megszámlálhatatlanul jöttek a T34-es páncélosok. Ellenük nem volt semmi esély sem. Az a hír járta, hogy nyugati csapatok segítenek, sőt ENSZ-csapatok is, az oroszok ezért is vonultak sietve a nyugati határ lezárására.

Sajnos Pesten is leverték a forradalmat, s egyre több menekült érkezett Budapestről vonattal, teherautón, vagy egyszerűen gyalog, kimerülve, kiéhezve a nyugati határ felé.

Mivel lassan már az „elvtársak” is előmerészkedtek, az orosz katonákkal együttesen ellenőrző pontokat alakítottak ki útkereszteződésekben, hidaknál stb. az „ellenforradalmárok” elfogására, összeszedésére. Ilyen ellenőrző pont volt Sárváron a Rába folyó ártéri hídjánál is, hiszen tudták, hogy a Rábán át kell menniük a Budapestről s máshonnan érkező menekülteknek. Mi ezen ellenőrző pont előtt, mivel jobban ismertük a helyet, sok menekültet elvezettünk, megmutattuk, melyik ártéri hídon kell keresztül menni tovább a határ felé.

Sárváron, a volt börtönben sok menekültet összegyűjtöttek, s vitték őket vissza Budapestre. Sokat leszedtek a vonatról is, ezért Szombathelyre már nem volt tanácsos bemenni. Így sokan leszálltak Sárváron és a biztonságosabb átszállást választották, a Sárvár–Hegyfalu–Répcevis útvonalat. Sajnos sokaknak nem sikerült az ellenőrzési pont kikerülése. Láttuk, hogyan lökdösik le a platóról őket – gyerekeket, asszonyokat, férfiakat.

Mivel egyre kilátástalanabb lett már a helyzetünk, mi is terveztük a határ átlépését. A barátommal és az unokatestvéremmel – szüleink tudta nélkül – november 20-án reggel el is indultunk gyalog Nyugatra. Mivel olyan hírek érkeztek, hogy megkezdték a határ lezárását Soprontól déli irányba, így Szombathelyt kikerülve Ják irányába mentünk. A lakott területeket tanácsos volt már elkerülni, ha nem akartuk, hogy elfogjanak bennünket. Idős falusi emberekkel találkoztunk, s bizony egypáran elsírták magukat, mikor megtudták, hogy nyugatra megyünk ilyen fiatalon, s feltették az aggódo kérdést, hogy mi lesz Magyarországgal?

November lévén, esteledett már, mikor teherautókat vettünk észre. Gyerekes családok szálltak le róluk és hátrahagyva autójukat, a sofőrök is az erdő felé vették útjukat. Mindjárt tudtuk róluk, hogy ők is menekültek, így rövid ismeretség után együtt folytattuk utunkat.

Ők székesfehérváriak voltak, a TEFU-nál dolgoztak. Sofőrök, garázmesterek családostul. Vajon hova sodorta őket az élet?

Belekerültünk az említett erdőbe, és a bokrokon apró papírdarabokat fedeztünk fel, amelyeken csak annyi állt: „Erre gyertek!”, „Jófelé jöttök!” Mindezt az előttünk járó menekültek hagyták, a könnyebb tájékozódás érdekében. Éjfél tájban értünk ki az erdőből, előttünk enyhén lejtős táj, nagy mező, balról is, jobbról is falu fényei látszottak. Pontosan nem tudta senki sem, hogy hol értünk ki, de rövid tanácskozás után, mivel rövidebbnek tűnt az út, a tőlünk jobbra eső falut vettük célba. Rövid út után értünk egy kis patakhöz, és láttuk, hogy a másik parton az osztrák zászló leng. Mint utólag kiderült, Szentpéterfánál voltunk, ahol az osztrák oldalon Eberau (Monyorókerék) van.

Leírhatatlan volt a kis csapatunk reakciója. Egy része örvendezett, másik része sírt szülőföldünkért, hogy vajon látjuk-e még egyáltalán. Átkelve a kis Pinka-patak rozoga hídján, feltűntek Eberau (Monyorókerék) első házai. Pár száz méter után egy kerékpáros jött velünk szembe, akit az egyik ember németül köszöntött, amit ő magyarul viszonozott. Meglepetésünkre válaszolva megnyugtatóan közölte, hogy már jó helyen vagyunk, ez már Ausztria. Elkísért bennünket a közeli csendőrhivatalhoz, ott egy szolgálatban lévő csendőr megkérdezte, kinél van fegyver, azt adjuk le.

Ezután egy iskolába vezetett bennünket. Ekkor már a kimerültségtől, éhségtől eléggé elcsigázottak voltunk. Rövid időn belül buszok jöttek értünk, mivel már mások is voltak ott. Ezután Güssingbe (Németújvárra) vittek bennünket, ahol már vártak meleg étellel. A pár napi güssingi (németújvári) tartózkodás után továbbítottak bennünket Karentiába, egy Ferlach melletti kis hegyi falucskába, Unterbergenbe. Itt egy kiürített csendőrlaktanya lett az otthonunk, egy láger, ahol igazi láger-állapotok uralkodtak. Nagy szobák, szalmán alvás, ritkán főtt ennivaló, inkább a rózsaszínű, ehetetlen, állítólag amerikai sajt. Nagyon sokan voltunk. Becslésem szerint 4-500 ember.

A lágerparancsnokság állandó kapcsolatban volt a bécsi követségekkel, és igyekeztek mindenkit minél előbb a kívánt országba továbbküldeni.

Mi a felkínált lehetőségek közül Svédországot választottuk. December közepén indultunk Klagenfurtból különvonaton Svédországba. Salzburg után a Szabad Európa Rádió jóvoltából tudtunk hazatüzenni, hogy „mindketten jól vagyunk, útban vagyunk Svédország felé”. Szerencsére hallotta egy éjszakai portás Sárváron, és így hírt kaptak rólunk. München–Nürnberg–Frankfurt után Hannoverbe, majd Lübeckbe érkeztünk, ahol behajóztunk és Dánián keresztül Koppenhága–Malmö–Helsinborgba érkeztünk, ahol már vártak bennünket, magyarokat a svéd vöröskereszt képviselői. Itt ruháinkat elszedték, elégették, és fürdés után minden magyart újra felöltöztettek. Majd újra autóbusz és mi egy tengerparti kis halászfaluba, Arildba kerültünk, ahol nagyon emberségesek voltak hozzánk. Mindenkinnek megígérték az első munkahelyet, szállást.

Eljött karácsony és 1957 Újév napja. Bizony nagyon nehezen vagy egyáltalán nem feledhető, hogyan énekeltük a magyar himnuszt éjfélkor: talán ha felét sikerült elénekelni, a másik fele sírásba torkollott, és bizony a svédek velünk, kilátástalan sorsú magyarokkal együtt sírtak.

Mint ahogy említettem, mindenkit igyekeztek elhelyezni. Engem, mivel fiatal korú voltam, egy család vett magához azzal az ígérettel, hogy rövid időn belül barátomnak is keresnek helyet, közel hozzám. Lund városába kerültem egy farmercsaládhoz, s hála Isten, rövid egy hét után barátom is Lundba került. Őt elhelyezték egy gépgyárba, én meg

VASI SZEMLE

1996. L. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

a farmon dolgoztam, ha kellett, traktorral (itt tanítottak meg, igen rövid időn belül, gépekkel dolgozni). Hétféteken találkoztunk sok idekerült fiatal magyar egyetemistával, akiket még nem vettek fel egyetemre nyelvi nehézségek miatt. Ők étteremben mosogattak, vagy egyéb munkát vállaltak.

Otthonról már jöttek a levelek, egyre gyakrabban írták, hogy gyertek haza. Már eltelt lassan egy év, és a Lundban élő egyetemisták között az a hír járta, hogy Magyarországon amnesztiát hirdettek, haza lehet menni, csak a magyar követségre kell írni, és mehetünk haza, nem lesz bántódásunk. A hívó szó az volt, hogy „megtévedt magyar fiatalok gyertek haza, nem lesz bántódástok”! Ezt látszottak igazolni a hazulról jött levelek is. Mi is elköveztük azt a hibát, hogy írtunk a követségre, hogy haza szeretnénk menni. Szinte egy héten belül nálunk volt a hajójegy a hazatéréshez. A svédek nagyon óvtak bennünket a korai hazatéréstől, hiszen mint fiatalok, 4 éven belül megkaptuk volna a svéd állampolgárságot és azután biztonságosabban hazalátogathattunk volna.

Hittünk az otthoni szónak, és egy év után Trelleborgban felültünk az akkori NDK felé tartó hajóra. Sassnitzban kikötvén már gyanús volt minden, hiszen a parton szovjet katonákat láttunk, sötétruhás géppisztolyos NDK-rendőrökkel. Innen már nem volt visszaút. Nálunk volt egyéves munkánk eredménye: két bőrdöng ruha és egy kismotor. Leszálltunk a hajóról, bekísértek bennünket egy épületbe, és megpróbálták bennünket kihallgatni. A kihallgatás nem sikerült, hiszen tolmács hiányában nem is sikerülhetett. Egy napos bezártság után civilruhás rendőrök Berlin felé tartó vonattal vittek tovább bennünket. Berlinben újabb egy nap és újabb, váltott kísérőkkel Drezda, majd Csehszlovákia. Pozsony után feltűnt a komáromi Duna-híd, s a természetesen a magyar határ. Ránk zárták a vasúti fülkét. Itt már nemcsak mi ketten voltunk, hanem Nyugat-Németországból s máshonnan jöttek is. Kis idő múlva megjelentek a civil nyomozók és bekísértek bennünket a komáromi ügyészségre. Még láttuk, hogy a motorokat elviszik a poggyászkocsiból (kb. egy év múlva adták vissza), Komáromban egy szobába tereltek bennünket, és megkezdődött a kihallgatások sorozata. Néha kinyitották az ajtót, és civilruhás valakik próbáltak tőlünk információkat szerezni.

Éjszaka lett, és elvittek bennünket (természetesen nem közöltek velünk semmit sem) Győrbe a karhatalmista laktanya fogdájába. Itt újabb kihallgatások sorozata. A legtöbb kérdés így hangzott: „Mit csináltál?”, „Hol voltál?” Mivel egyenként vittek be kihallgatásra, a visszatérő mindig elmondta, mire készülünk, mire ne válaszoljunk, mire vigyázzunk. Mikor én voltam a soros, nálam még a svéd-magyar szótárt is széttépte a kihallgató. Sajnos egypáran már a kihallgatás után nem jöttek vissza közénk, hanem elvittek őket valószínűleg Budapestre, a gyűjtőbe.

Minket a sorozatos kihallgatások után elengedtek, miután semmilyen terhelő valamást nem sikerült kicsikarni belőlünk. Utólag derült ki, hogy Sárváron ekkor már tudták, hogy itthon vagyunk, természetesen csak a rendőrségen. Az információkat a rendőrség próbálta beszerezni.

Minden nap volt, illetve voltak olyanok, akiket elengedtek. Mi, nyugat-dunántúliak hárman voltunk, engem emgedtek ki először. Egymásról itt már nemigen tudtunk, hiszen igyekeztek bennünket elkülöníteni.

Megérkezésemkor általános döbbenet volt úgy a családnál, mint az itthoni barátok között. Első és sokszor megismétlődő kérdésük volt az, hogy „minek jöttél haza?”, „mi lesz veled?”

Pár nap múlva jött a hír, hogy a barátomat is kiengedték. Természetesen azonnal mentem hozzá, és mondta, hogy kiengedték a lovászi fiút is, aki Sárváron vele együtt leszállt a vonatról, és a restiben egy darabig együtt voltak. Itt, mivel éhes, szomjas volt, eladta a bőröndjét ruhástól, hogy pénze legyen, és majd a későbbi vonattal továbbutazik haza Lovásziba. Közben barátom elindult haza a családhoz. A lovászi fiú örömeiben, hogy kiengedték, fizetett szinte mindenkinek, aki akkor ott tartózkodott. Pechjére éppen ott tartózkodott két munkásőr is, akik felfigyeltek rá és az őt körülvevő hailgatóságra. Rövid időn belül a sárvári munkásőrség körülvette az épületet és elvitték. Minket időben értesítettek a barátok, nehogy kimenjünk a vasútra. Talán ez is lett a szerencsénk? Sajnos elvitték a lovászi fiút, elítélték olyan vád alapján, hogy „hütlenség, tiltott határátlépés”, kémkedés. Még Győrben a kihallgatóink is ezen vádakot igyekeztek ránk bizonyítani. Azzal álltak elő, hogy beszerveztek bennünket és visszadobtak nyugatról, hogy kémkedjünk.

Azt már e sorok írója is később tudta meg, hogy 1958 tavaszán, március 28-án a lovászi fiút, *Berta Jánost* 19 évesen kivégezték. Sohasem látta viszont Zalát, Lovászit, hozzátartozóit. „Elfogóit” kitüntették. Hát ennyit ért Kádár amnesztiája? „Megtévedt magyar fiatalok, gyertek haza?” Ezért?

Megkezdődött számomra is egy „felejthetetlen” korszak. Minden lépésemet figyelték, kivel beszélek és mit. A családnak szinte egy állandó rendőre volt, akinek feladata volt figyelésem, szüleim állandó zaklatása, annak firtatása, hol vagyok, kivel találkozom. Szüleimtől csak úgy tegezve kérdezte már, „milyen fiút neveltetek?” Próbáltam elhelyezkedni, de a munkásőrpáncsnok szinte minden nap kontrollra vitt. Bementem moziba, kifelé jövet már vártak, kiráncigáltak a sorból, bevitték kihallgatásra. A nyomozók állandó megfigyelése alatt voltam. Próbáltam középiskolát, a második félévben felhívtak az igazgatóhoz, aki közölte, év végén ki vagyok rúgva. Egyszerűen lehetetlenné, elviselhetetlenné tették az életemet. Abban a reményben mentem Budapestre, hogy nagyváros, és így kikerülök a helyiek látószögéből. Budapest után ismét hazajöttem, hiszen 20 éves lettem, kötelező katonai összeírás következett.

Elhelyezkedtem, de rövid idő után ugyanaz a munkásőr, aki Berta Jánost hóhérkézre adta, kirúgatott munkahelyemről. Jöttek a zalaegerszegi katonaévek. De milyenek? Javítószázad! Már a legelején elhárítótiszthez vittek, kihallgatásra. Szinte végig a két év alatt egy elhárítótiszt megfigyelése alatt voltam. Leszerelésem után visszajöttem Zalaegerszegre, hiszen semmi értelmét nem láttam Sárváron maradásomnak. Itt szinte kevesen, vagy alig tudták rólam a „múltamat”, hiszen ez idő tájt 1963-at, 1964-et írtak már. Persze a káderlap kísért mindenhóva, és szépen rajta állt, hogy „politikailag megbízhatatlan”. Tudomásomra jutott, hogy egyik munkahelyemen felkereste a személyzetist a korábbi elhárítótiszt, és utánam érdeklődött. A hatvanas évek vége felé jártunk, amikor megint szomorú hírt kaptam Sárvárról: akivel annyi mindenben keresztülmentünk, motorral a halálba rohan. *Csupor Ernő* volt ő, aki, érzem és tudom, hazatérésünk után sohasem találta helyét. Hárman jöttünk vissza, egyedül maradtam.

Jöttek a hetvenes évek. Dolgosan teltek éveim, lassan már véleményt is lehetett mondani, hiszen Kádárék már ezt is kibírták. Jómagamnak persze jó volt az óvatosság, hiszen munkahelyeimen nemegyszer szóltam hozzá különféle dolgokhoz, és egypárszor megkaptam, hogy „jó lesz vigyázni”, „nyugatos”, „lázító”. Mindig a kisemberért, magunkért szóltam!

VASI SZEMLE

1996. L. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

Nehéz volt elviselni, hogy Kádárék jól megfizették azokat, akik a szekerüket tolták. A munkásőröket, a párttagokat, a KISZ-, a szakszervezeti tisztviselőket egy-egy fizetésemelésnél mind kiemelték, és ki milyen pozícióban volt, úgy részesedett a javakból, a húsosfazékból. Ami maradt, azt osztották szét „mások” között, akármilyen jó szakemberek voltak e mások.

Így teltek el a 80-as évek is, és jött a rendszerváltás, 1989. Lett mindjárt sok demokrata, másképp gondolkodó, újjgazdag. Csak mi nem változtunk. Maradtunk becsületes kisemberek, köztük a vidéki 56-osok.

Így lett e sorok írója életének meghatározója 1956, mint ahogy a bevezetőben is írtam. Mondhatni, emberformáló tapasztalat volt.

Nem gondoltam volna azt, hogy egyszer ezt meg szabad majd írni. Örülök, hogy megérhettem ezt az időt, és sohasem feledem barátaimat, akik nem érhatték meg.

Készült írásom 1996-ban, a 40 éves közelgő évfordulóra, 1956 emlékének megőrzéséért, a magyar szabadságharcra, forradalmunkra emlékezve.

A MAGYAR NEMZETISÉG SZÓRÁS BELGYSZABÁLYAI SZIGORUAN TITOK

1976. L6
Bonyon

SZERV: BM Győr

OSZTÁLY: ...

OBJEKTUM DOSSZIÉ

szám: OD-399

AZ OBJEKTUM MÉRLEKÉSE: Hozzáért személyek

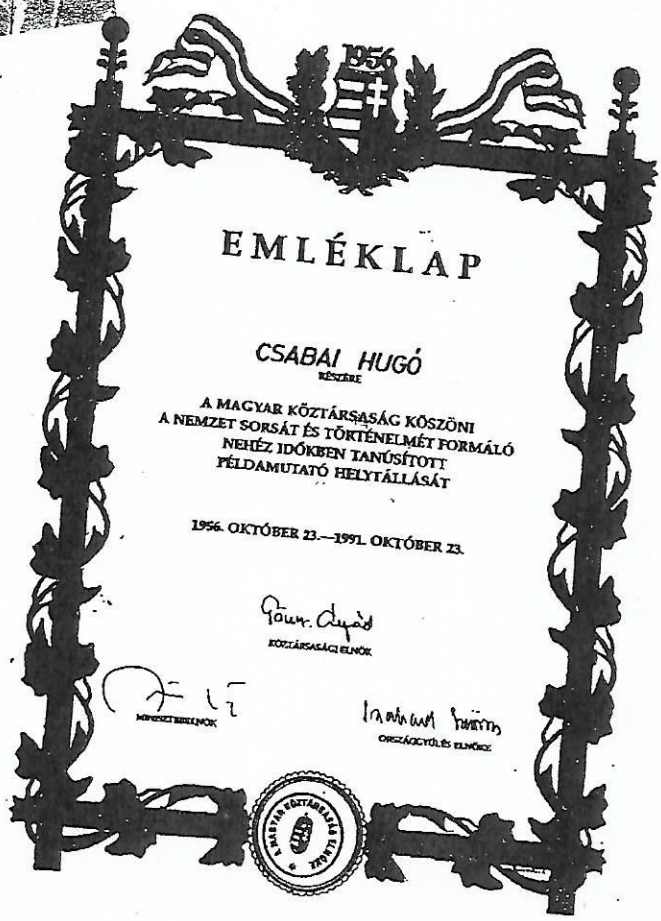
AZ OBJEKTUM ... KÖTETBEN

OBJEKTUM SORSZÁMA: ...

REGNYITVA: 19. ...

LEZÁRVA: 19. ...

ARCHIV SZÁM: ...

TÖRTÉNELMI ÉRTÉKELÉS

O-9827/4

06

065090

08

09

085090

1972 JÚN 17 G

1973 MÁR 30 G

1973 MÁR 17 G

1973 FÉB 26 N

1974 Szept 5 D

Kedves Erzsike.

Megbeszélésünk alapján itt küldöm a „kiágyasztást”
egy fontos mondat kimaradt életemből.

56. Szellemi örökséget továbbadásának csak egy
mondatnál szeretném kiegészíteni. 56. november végén
Ausztriában Ferlachban magyar menekülttáborban
jötték a nyugati újságírók, akik példaként küldték
a világra a világ fiataljainak a magyar fiatalokat
helyállításukért, keresztényiségükért. Ez lenne az üzenetem
az utókorak! Munkáidhoz sok egészséget, és kitartást!

Vyilatkorost.

Alulírott Szabai József hozzájárulok, hogy D. Sándor
Sándorné további feldolgozáshoz anyagomat felhasználja!
Zalaegerszeg 2011. Febr. 6. Tisztelettel Szabai József

